

แนวทางการใช้หลักพร้าธรรม 4 เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง
ตำบลนากว้าง อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี*

AN APPLICATIVE GUIDELINE OF THE PRINCIPLE OF FOUR VIRTUES FOR GOOD
HOUSEHOLD LIFE TO SOLVE THE CONFLICT PROBLEMS IN BAN CHIENGPANG
COMMUNITY, AN KWANG SUBDISTRICT, MAUNG DISTRICT,
UDONTHANI PROVINCE

พระโชติวรรณ ปภากรโ (มธุส)¹

Phra Chotiwan Paprakalo (Maturros)¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.¹

Email : 6502205007@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักพร้าธรรม 4 ในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนากว้าง อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการใช้หลักพร้าธรรม 4 เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนากว้าง อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระภิกษุและผู้นำชุมชน จำนวน 25 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. หลักพร้าธรรม 4 ในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) หลักสัจจะ คือ ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง 2) ทมะ คือ การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา การรู้ทันตัวเอง การรู้ทันการเปลี่ยนแปลง 2. ความขัดแย้งในครอบครัว มีหลายประเด็น เพราะประชาชนในพื้นที่ มีความหลากหลายทั้ง ความเชื่อ ศาสนา ความคิด และช่วงอายุ แต่มีความต้องการความสุข ก็เลยต้องหาที่พึ่งแตกต่างกัน กลุ่มที่เข้าใจภาพการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันหลาย ๆ ด้าน เช่น การสร้างรายได้ เทคโนโลยี กระแสโลกาภิวัตน์โลกออนไลน์ต่าง ๆ ข่าวสาร เป็นต้น 3) มีสัจจะ ผู้อื่นให้ความเคารพเชื่อถือ เพราะเป็นผู้มีความจริงใจ รักษาคำพูด ไม่โลเลเพราะผู้ยึดมั่นในสัจจะย่อมสามารถจะปฏิบัติหน้าที่อย่างได้ผลทันเวลา และประสบความสำเร็จได้ มีทมะ ทำให้คนเราอยู่ร่วมกันกับคนอื่นในสังคมอย่างมีความสุข ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันโดยง่าย และรู้จักหลีกเลี่ยง

คำสำคัญ : 1. แนวทางการใช้หลักพร้าธรรม 4 2. ปัญหาความขัดแย้ง 3. ชุมชน

ABSTRACT

The objectives of this research are 1) to study the 4 principles of Secular Dharma in Buddhism, 2) to study the current state of conflict in the Ban Chiang Phang community, Na Kwang Subdistrict, Mueang District, Udon Thani Province, and 3) to propose guidelines for using the 4 principles of Secular Dhamma to Solve conflict problems in the Ban Chiang Phang community, Na Kwang Subdistrict, Mueang District, Udon Thani Province The sample group used in the research included 25 monks and community leaders. The research tools included interviews. Descriptive data analysis was analyzed.

The results of the research found that 1. the 4 principles of Secular Dhamma in Buddhism consist of 1) The principles of truth, which are truth, honesty, honesty, sincerity, speaking the truth, doing the truth. 2) Dhamma, which is training, restraint, training habits, adapting, knowing how to control the mind Practicing personality modification Bug fixes improve you resell to progress with wisdom. Self-awareness being aware of changes 2. Family conflict there are many issues. Because of the people in the area there are a variety of beliefs, religions, ideas, and ages, but there is a desire for happiness. So, we had to find different places to rely on. A group that understands the current picture of changes in many aspects, such as income generation, technology, globalization, various online worlds, news, etc. 3) Be truthful and be respected by others. Because he is sincere, keeps his word, does not waver, because a person who adheres to the truth will be able to perform his duties effectively and in time and be successful. Meetama makes people live together happily with others in society. They do not easily quarrel with each other and know how to avoid.

Keywords : 1. Guidelines for Using the Principles of Secular Dhamma 4 2. Problems Finding Conflicts 3. Community

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

สำหรับสังคมไทยในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่า ประชาชนทุกระดับและทุกภาคส่วน ต่างเข้ามา มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในสิ่งต่าง ๆ มากกว่าเดิม โดยมี แนวโน้มที่จะใช้มวลชนจำนวนมากเคลื่อนไหวต่อรอง และใช้มาตรการต่าง ๆ กดดันให้ทางราชการ สนใจเข้ามาแก้ไขปัญหาโดยตรง เช่น การปิดกั้นการจราจรในเส้นทางสำคัญ ๆ การปิดล้อมและ ควบคุมเจ้าหน้าที่เป็นตัวแทน การทำร้ายเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น และทำลายทรัพย์สินของทาง ราชการ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยกระดับปัญหาให้สาธารณชนเห็นว่า เจ้าหน้าที่กระทำการรุนแรง ต่อผู้ชุมนุม (ประมวล รุจนเสรี, 2541) ปัจจุบันประเทศไทยที่บอกถึงอันบอกถึงความเสื่อมโทรมของ

สังคมไทยได้เป็นอย่างดี อัน จะก่อความเสียหายให้กับคนรอบข้างคือคนในครอบครัวและสังคมนั้น ในทางพระพุทธศาสนาได้มอง ไปถึงสาเหตุจากองค์ประกอบภายใน คือ ตัวกิเลสภายในจิตใจของมนุษย์ซึ่งเดิมที่มีความบริสุทธิ์ แต่ เพราะอุปกิเลสที่จรมารจึงทำให้มนุษย์เกิดมีจิตคือความคิดในทางผิด ๆ และตกเป็นทาสของอารมณ์ ร้ายต่าง ๆ อาทิ อารมณ์ชักนำให้ใคร ให้รัก ให้อยากได้ ได้แก่ ราคะ โลภะ อิจฉาริษยา (อยากได้) โทสะ (โกรธ) โมหะ (หลงผิด) ฯลฯ ผู้ที่ตกอยู่ในวังวนของอารมณ์ เช่นนี้ เมื่อมีองค์ประกอบภายนอกมา เสริมด้วย เช่น เศรษฐกิจฝืดเคือง ความมีทัศนคติที่ผิดของคนในชุมชน หรือ สังคม โดยเป็นปัญหาที่ เกิดขึ้นในทุกสังคมทุกประเทศทั่วโลก โดยผู้ถูกระทบส่วนใหญ่มักจะเป็น เด็กและสตรี ซึ่งนับวันจะยิ่ง เพิ่มจำนวนและทวีความรุนแรงก่อให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคเทคโนโลยี สารสนเทศปัจจุบันนี้ ซึ่งเกิดจากหลายปัจจัยตั้งแต่ปัจจัย ระดับบุคคล ระดับ ครอบครัว ระดับชุมชน และระดับสังคม โดยมีสาเหตุมาจากบุคลิกภาพ อันเป็นผลจากพันธุกรรม การอบรมเลี้ยงดู ความเจ็บป่วยทางจิตครอบครัวแตกแยก ปัญหาทาง เศรษฐกิจ การใช้สารเสพติด การดื่มสุรา การเล่นเกมพนัน การแบ่งชนชั้น เชื้อชาติและวัฒนธรรม ฯลฯ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2535)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยีในโลกปัจจุบันทำให้ องค์กรต้องปรับตัว เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปและ สิ่งที่ยากลำบากที่สุดในการบริหารความเปลี่ยนแปลง ก็คือ เรื่องความขัดแย้งของมนุษย์เพราะมนุษย์ มีความรู้สึก มีทัศนคติมีความต้องการ และมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์และภูมิหลังของแต่ละบุคคล หากเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำให้มนุษย์ไม่สามารถบรรลุ เป้าหมายตามที่ต้องการ ก็อาจเกิดความขัดแย้งและต่อต้าน แต่การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงนั้น มิได้หมายความว่า ผู้ต่อต้านเป็นบุคคลชั่วร้าย เป็นอันตรายไม่พึงปรารถนาโดยพื้นฐานธรรมชาติแล้ว มนุษย์ต้องการความมั่นคง และปลอดภัยในชีวิต ไม่ต้องการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง และความไม่แน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมนุษย์มีความพึงพอใจในสถานภาพของเขาในปัจจุบัน ความเครียด และความวิตกกังวลจากการเปลี่ยนแปลงก็จะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งได้ (วีรวรรณธานี, 2548)

ความขัดแย้งนับได้ว่าเป็นสถานการณ์ปกติของการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในเรื่องอำนาจ ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งในเรื่องสถานะทางสังคม และความขัดแย้งในเรื่องที่เป็นนามธรรม เช่น การคิด การพูด และการกระทำ แต่เมื่อสถานการณ์ความขัดแย้งเกิดขึ้น และมนุษย์ไม่สามารถที่จะแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้ง ความขัดแย้งที่ก่อตัวขึ้น ก็จะขยายวงกว้างเป็นการทะเลาะวิวาทกันในระดับที่รุนแรงมากยิ่งขึ้นบทสรุปของความขัดแย้งก็จะกลายเป็นแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นหน่วยย่อยของสังคมที่ไม่ขึ้นตรงต่อกลุ่มใหญ่ทั้งในแง่ของความคิดและการปฏิบัติ ส่งผลกระทบเสียหายต่อสันติสุขของสังคมสังคมเป็นการรวมตัวของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ในขณะที่เดียวกัน มนุษย์ในสังคมก็อาศัยบรรทัดฐาน หรือกฎหมาย ระเบียบประเพณี และสมมติสถานภาพพร้อมทั้ง บทบาทที่เหมาะสมให้แก่บุคคลต่าง ๆ ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี มีอภิสิทธิ์และมีเกียรติ แต่ทว่าสังคมในโลกปัจจุบันเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความไร้ระเบียบ (Chaos) ตัวแปรสำคัญของสภาวะที่อยู่บนพื้นฐานของบุคคลที่มีความ แตกต่าง และหลากหลายไปด้วยค่านิยม ทัศนคติ

ภาษา ศาสนา ความต้องการผลประโยชน์ ตามด้วยความขัดแย้งตามแนวคิดพระพุทธศาสนา ดังนี้ ความขัดแย้งตามแนวคิดพระพุทธศาสนานั้น แบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก ความหมายของความขัดแย้งในแง่ของธรรมหมายถึง การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลมีความต้องการ ความเห็น การปฏิบัติค่านิยม และโครงสร้างที่มีความขัดกันไม่ลงรอยกัน ความหมายของความขัดแย้ง ในแง่ของธรรม มีหลายนัย กล่าวคือ ความบาดหมาง (ภณฺทน) การทะเลาะ (กลฺห) การแก่งแย่ง (วิคฺคห) การวิวาท (วิวาท) การ มุ่งร้ายกัน (เมธฺคา) การถกเถียงกัน (โวหาร) และประเด็นที่สองความหมายในแง่ของวินัย หมายถึง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ที่เรียกว่าอธิกรณ์ สาเหตุแห่งความขัดแย้งสาเหตุแห่งความขัดแย้งตาม หลักพระพุทธศาสนา คือ ตัณหา หรือความทะยานอยาก ความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอ เรียกว่า ตัณหา ที่มุ่งประสงค์เอาเวทนา และต้องการสิ่งสำหรับเอามาเสพเสวยเวทนาหรือสิ่งที่จะปรนเปรอ ตัวตน และความต้องการคุณภาพชีวิตเรียกว่า ฉันทะ (พระเทพเวที (ประยูร ธมฺมปฺโต), 2532)

ในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากความคิดเห็นที่มีมุมมองที่แตกต่างกัน เช่น เรื่องการเมือง การแบ่งพักแบ่งพวก ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ของกลุ่ม และปัญหาต่าง ๆ เหมือนกับสังคมส่วนใหญ่ของประเทศไทย ซึ่งจากเดิมที่เป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมประเพณี และความมั่นคงทางพระพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง สังเกตจากการสร้างวัดที่มีความยิ่งใหญ่ในชุมชน เห็นได้ว่าในอดีตที่ผ่านมามีความสามัคคี การช่วยเหลือการเสียสละ เป็นอย่างมากและดีมาก แต่ยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมในครั้งสมัยก่อน ส่วนเรื่องทุนทางสังคมนี้มีความเชื่อเรื่องปฐา ความเชื่อตามประเพณีฮีต 12 ที่จะมีสร้างความเป็นหนึ่งเดียวได้ในสมัยก่อน แต่การทำงานที่เร่งรีบต่อเวลาและความต้องการของสังคมทำให้ประชาชนห่างหายการเข้าวัดฟังธรรม ปฏิบัติธรรม ทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ทำกิจกรรมร่วมกันหรือความศรัทธามีความเปลี่ยนแปลงไป สังคมปัจจุบันในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานีมีปัญหาตามมา และความสามัคคีการขอความร่วมมือของคนในชุมชนน้อยลง อาจจะเป็นเพราะการที่พระสงฆ์ตั้งศรัทธาไม่ได้ หรือพระสงฆ์ไม่นำศรัทธา หรือประชาชนขาดหลักธรรมในการดำเนินชีวิตก็เป็นไปได้หลายทางหลายแง่คิด

จากปัญหาดังกล่าวหรือปัญหาที่มากกว่านี้ในสังคมปัจจุบันและสังคมในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ที่ผู้ศึกษาเห็นและเข้าใจเป็นอย่างดีมีเหตุผล เป็นผลให้ครอบครัวขาดความสมดุล และนำไปสู่การเผชิญปัญหาที่สลับซับซ้อนหลากหลายยิ่งขึ้นได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ที่นำไปเป็นปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง ปัญหาผู้สูงอายุขาดการดูแล ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่นปัญหายาเสพติดและอื่น ๆ จากปัญหาและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสังคมอันจะนำมาซึ่งปัญหาสังคมที่เป็นระดับประเทศ จึงทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การศึกษาหลักฆราวาสธรรม 4 เพื่อที่จพแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนตามหลักธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนี้ โดยการนำหลักธรรมที่เป็นประโยชน์ ในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง อย่างเป็นระบบต่อไป รวมทั้งการหาทางเลือกที่จะใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสร้างเป็นองค์ความรู้ในการเผยแผ่ เช่น ทำเป็นคลิปสั้น ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายในโลกปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาหลักฆราวาสธรรม 4 ในพระพุทธศาสนา
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
- 2.3 เพื่อเสนอแนวทางการใช้หลักฆราวาสธรรม 4 เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

3. ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

- 3.1 ทำให้ทราบหลักฆราวาสธรรม 4 และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
- 3.2 ได้รู้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
- 3.3 ได้แนวทางการใช้หลักฆราวาสธรรม 4 เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาหลักฆราวาสธรรม 4 เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ภาคสนาม ผู้วิจัยได้มีรูปแบบการวิจัย ดังนี้ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยกำหนดโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกในการวิจัยครั้งนี้ ได้เลือกแบบเจาะจง ตามการศึกษาหลักฆราวาสธรรม 4 เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี โดยแบ่งออกเป็น จำนวน 25 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง และผู้ช่วยเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนาม 1 คน เพราะการศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย การหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไปปรึกษาอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการสาขาวิชาพระพุทธศาสนา ดังนี้ จำนวน 3 คน ซึ่งอาจารย์ที่ให้คำแนะนำ ได้ตรวจสอบ และให้แก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ มาแก้ไขปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์ ก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงในภาคสนามต่อไป การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ การเก็บรวบรวมข้อมูล แนวคิดเห็นผู้ให้สัมภาษณ์ในพื้นที่วิธีการต่างการสัมภาษณ์ใช้วิธีสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้ โดยการจัดคำถาม-คำตอบ และการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเป็นหมวดหมู่ ให้ตรงตามจุดประสงค์ของการศึกษาและเรียบเรียงข้อมูลการศึกษา สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร ประกอบด้วย 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเอกสารที่เป็นปฐมภูมิประกอบการศึกษา ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารชั้นทุติยภูมิออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ เอกสารชั้น อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา โยชน เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นหนังสือ และตำรา เอกสารที่เป็นงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง เอกสารทาง

วิชาการอื่น ๆ เช่น วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ ที่เกี่ยวข้อง 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเนื้อหา สำหรับการวิจัยเรื่อง แนวทางการใช้หลักฆราวาสธรรม 4) เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแกว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเนื้อหาประกอบด้วย 1) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักฆราวาสธรรม 4 และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในระดับประเทศลงมาถึงระดับชุมชน 2) แก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแกว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 3) แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้แนวทางการใช้หลักฆราวาสธรรม 4 เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแกว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 4) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีสร้างชุดคำถาม เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะสัมภาษณ์ตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อที่จะเป็นการตอบคำถามการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลการวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือ จำนวน 25 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ประเด็นปัญหาเป็นตัวตั้ง แล้วหาคำตอบจากข้อมูลที่เก็บและรวบรวมไว้ เพื่อให้เป็นไปตามกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยที่ได้ตั้งไว้แล้ว ส่วนข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงพรรณนา วิธีการนำเสนอ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยแบบเชิงพรรณนา โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) บทที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษารวมความเป็นมาความสำคัญของปัญหาเพื่อที่จะเป็นเหตุผลของการวิจัย ในการกำหนดปัญหาที่ต้องการทราบจากการวิจัย และวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อที่จะเป็นโครงสร้างของการวิจัยที่จะเป็นการกำหนดประเด็นที่มีความน่าสนใจในการสร้างองค์ความรู้ ในการรวบรวมข้อมูลในบทต่อไป 2) บทที่ 2 ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมแนวคิด ทฤษฎี ทางด้านพระพุทธศาสนาเถรวาท และทางโลกโดยการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการที่มีความน่าเชื่อถือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะเป็นการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย 3) บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ศึกษาหลักฆราวาสธรรม 4 เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแกว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่อที่จะทำให้เห็นภาพรวมของการวิจัยครั้งนี้ ก่อนการนำแบบสัมภาษณ์ในการลงพื้นที่วิจัย 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องแล้วลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลประกอบด้วย การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การถ่ายภาพประกอบ การบันทึกเสียง การบันทึกวิดีโอ เป็นต้น 5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับคืนมาทั้งหมดแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ 6. นำแบบสัมภาษณ์ ไปวิเคราะห์ข้อมูลตามหัวข้อที่มีการกำหนดตามกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้สัมภาษณ์มาตามลำดับ 7) สังเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยแล้วสรุปประเด็นของแต่ละหัวข้อที่ผู้วิจัยกำหนด 8) วิเคราะห์ ข้อมูลการศึกษาหลักฆราวาสธรรม 4 เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแกว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 9) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานภาคสนาม ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย องค์ความรู้จากการวิจัย แล้วนำผลการวิเคราะห์ไปสังเคราะห์โดยวิธีการพรรณนา 10) สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ในการนำผลวิจัยไปใช้ในการดำเนินชีวิต และในการทำวิจัยในครั้งต่อไปเพื่อที่จะได้หัวข้อของโครงการวิจัยที่น่าสนใจ

5. ผลการวิจัย

5.1 หลักฆราวาสธรรม 4 ในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) หลักสัจจะ คือ ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริ่งใจ พุดจริง ทำจริง 2) ทมะ คือ การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จัก

ควบคุมจิตใจ ผูกมัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา การรู้ทันตัวเอง การรู้ทันการเปลี่ยนแปลง 3) ขันติ คือ ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย และ 4) จาคะ คือ ความเสียสละ, สละกิเลส ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตสาธารณะ

5.2 สภาพปัจจุบันความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนากว้าง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ความขัดแย้งในครอบครัว มีหลายประเด็น เพราะประชาชนในพื้นที่ มีความหลากหลาย ทั้ง ความเชื่อ ศาสนา ความคิด และช่วงอายุ แต่มีความต้องการความสุข ก็เลยต้องหาที่พึ่งแตกต่างกัน กลุ่มที่เข้าใจภาพการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันหลาย ๆ ด้าน เช่น การสร้างรายได้ เทคโนโลยี กระแสโลกาภิวัตน์โลกออนไลน์ต่าง ๆ ข่าวสาร เป็นต้น จะรู้วิธีรับมือกับการเปลี่ยนแปลง เปิดโอกาสให้ตัวเองได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ดำเนินชีวิตตามหลักประเพณีประจำชุมชน และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่วนประชาชนที่ไม่สามารถปรับตัวไม่ทันก็จะหาที่พึ่งหรือความสุขชั่วคราว เช่น การติดสุรา สิ่งเสพติดต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดความอดทนในแต่ละเรื่องน้อยลง อันจะเป็นปัญหาให้เกิดความขัดแย้งภายในครอบครัว เช่น ปัญหาการใช้กำลังกันระหว่างคนในครอบครัว ทำให้ครอบครัวขาดความรักความสามัคคีในครอบครัว ขัดแย้งกับเพื่อนบ้าน ขัดแย้งทางการเมือง และความขัดแย้งต่าง ๆ ตามมา ทำให้สภาพปัจจุบันของชุมชนยังขาดความสามัคคีภายในชุมชนไม่เต็มที่

5.3 แนวทางการใช้หลักธรรมาธรรม 4 เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนากว้าง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี สรุปได้ว่า มีสี่จะ ผู้อื่นให้ความเคารพเชื่อถือ เพราะเป็นผู้มีความจริงใจ รักษาคำพูด ไม่วุ่นวายเพราะผู้ยึดมั่นในสี่จะย่อมสามารถจะปฏิบัติหน้าที่อย่างได้ผลทันเวลาและประสบความสำเร็จได้ มีทมะ ทำให้คนเราอยู่ร่วมกันกับคนอื่นในสังคมอย่างมีความสุข ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันโดยง่าย และรู้จักหลีกเลี่ยงอบายมุขทั้งหลายได้ เพราะรู้จักใช้สติเข้าข่ม ไม่หุนหันวู่วามโดยง่าย มีขันติ จะทำให้หลีกเลี่ยงจากความเสื่อมจากเหตุต่าง ๆ เพราะมีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคงอดทน อดกลั้น ไม่มัวเมาไปกับสิ่งเฝ้ายวนต่าง ๆ เป็นหลักประกันในการสร้างฐานะและชีวิตตนเองการอดทนดังกล่าวเป็นความอดทนเพราะเกิดจากสิ่งเฝ้ายวนใจที่ได้พบเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้ลิ้มรสและได้สัมผัส มีจาคะ เมื่อรู้จักการเป็นผู้ให้ ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น นั้นหมายความว่า เกิดความสามัคคีกัน ไม่ชิงดีชิงเด่นกัน เพราะทุกคนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ สังคมจะมีความสุขธรรมะ หลักธรรมาธรรม 4 มีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างความสงบสุขในสังคม หากคนในสังคมทุกคนปฏิบัติตามหลักธรรมนี้แล้ว ย่อมอำนวยคุณประโยชน์ให้แก่ผู้ปฏิบัติตามทั้งในชาตินี้และในชาติหน้า

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 จากผลการวิจัยหลักธรรมาธรรม 4 ในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) หลักสี่จะ คือ ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง 2) ทมะ คือ การฝึกฝน, การข่มใจ ผูกมัดนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ผูกมัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา การรู้ทันตัวเอง การรู้ทันการเปลี่ยนแปลง 3) ขันติ คือ ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย และ 4) จาคะ

คือ ความเสียสละ, สละกิเลส ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอภิสิทธิ์ อภิภูมเมธี (ไทยธานี) (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักพราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการบริหารงานบุคคลตามหลักพราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลางโดยจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านจาคะ คือ เสียสละ ความสุขส่วนตนเพื่อส่วนรวม 2.แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักพราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนดังกล่าวพบว่า 1) ด้านสัจจะ คือ จริ่งใจ ซื่อตรง โปร่งใส โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสรรหาบุคลากร 2) ด้านทมะ คือ การปรับตัวแก้ไขข้อบกพร่อง ควบคุมจิตใจ การเชิญผู้ปกครองผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาและการบริหารงานบุคคล 3) ด้านขันติ คือ อดทน พากเพียรพัฒนา อย่าหวั่นไหว ต้องใช้เหตุผลในการตัดสินมากกว่าการใช้อารมณ์ แต่ผู้บริหารต้องเปิดใจรับฟังเหตุผลในข้อเสนอของแต่ละบุคคล 4) ด้านจาคะ คือ ความเสียสละ ความสุขส่วนตนเพื่อส่วนรวม คอยควบคุม กำกับ ติดตามให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ

6.2 สภาพปัจจุบันความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ความขัดแย้งในครอบครัว มีหลายประเด็น เพราะประชาชนในพื้นที่ มีความหลากหลาย ทั้ง ความเชื่อ ศาสนา ความคิด และช่วงอายุ แต่มีความต้องการความสุข ก็เลยต้องหาที่พึ่งแตกต่างกัน กลุ่มที่เข้าใจภาพการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันหลาย ๆ ด้าน เช่น การสร้างรายได้ เทคโนโลยี กระแสโลกาภิวัตน์โลกออนไลน์ต่าง ๆ ข่าวสาร เป็นต้น จะรู้วิธีรับมือกับการเปลี่ยนแปลง เปิดโอกาสให้ตัวเองได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ดำเนินชีวิตตามหลักประเพณีประจำชุมชน และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่วนประชาชนที่ไม่สามารถปรับตัวไม่ทันก็จะหาที่พึ่งหรือความสุขชั่วคราว เช่น การติดสุรา สิ่งเสพติดต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดความอดทนในแต่ละเรื่องน้อยลง อันจะเป็นปัญหาให้เกิดความขัดแย้งภายในครอบครัว เช่น ปัญหาการใช้กำลังกันระหว่างคนในครอบครัว ทำให้ครอบครัวขาดความรักความสามัคคีในครอบครัว ขัดแย้งกับเพื่อนบ้าน ขัดแย้งทางการเมือง และความขัดแย้งต่าง ๆ ตามมา ทำให้สภาพปัจจุบันของชุมชนยังขาดความสามัคคีภายในชุมชนไม่เต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมชาย เตชปญโญ (เตชะ) (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักพราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักพราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่นในภาพรวมเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจากรายด้านแล้วทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มากที่สุด คือ ด้านการวัดผลและประเมินผล 3.86 ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน 3.84 ด้านสื่อการเรียนการสอน 3.82 ด้านการเรียนการสอน 3.80 ด้านหลักสูตร 3.79 ตามลำดับ 2. ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามหลักพราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่นควรพัฒนาใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านการเรียนการสอน 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน 4) ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน 5) ด้านการวัดผลและประเมินผล เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6.3 แนวทางการใช้หลักธรรมาธรรม 4 เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแกว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี สรุปได้ว่า มีสัจจะ ผู้อื่นให้ความเคารพเชื่อถือ เพราะเป็นผู้มีความจริงใจ รักษาคำพูด ไม่โลเลเพราะผู้ยึดมั่นในสัจจะย่อมสามารถจะปฏิบัติหน้าที่อย่างได้ผลทันเวลา และประสบความสำเร็จได้ มีทมะ ทำให้คนเราอยู่ร่วมกันกับคนอื่นในสังคมอย่างมีความสุข ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันโดยง่าย และรู้จักหลีกเลี่ยงอบายมุขทั้งหลายได้ เพราะรู้จักใช้สติเข้าข่ม ไม่หุนหันวู่วามโดยง่าย มีขันติ จะทำให้หลีกเลี่ยงจากความเสื่อมจากเหตุต่าง ๆ เพราะมีจิตใจเข้มแข็งมั่นคงอดทน อดกลั้น ไม่มัวเมาไปกับสิ่งเย้ายวนต่าง ๆ เป็นหลักประกันในการสร้างฐานะและชีวิตตนเอง การอดทนดังกล่าวเป็นความอดทนเพราะเกิดจากสิ่งเย้ายวนใจที่ได้พบเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้สัมผัส และได้สัมผัส มีจาคะ เมื่อรู้จักการเป็นผู้ให้ ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น นั้นหมายความว่า เกิดความสามัคคีกัน ไม่ชิงดีชิงเด่นกัน เพราะทุกคนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ สังคมจะมีความสุขธรรมะ หลักธรรมาธรรม 4 มีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างความสงบสุขในสังคม หากคนในสังคมทุกคนปฏิบัติตามหลักธรรมนี้แล้ว ย่อมอำนวยคุณประโยชน์ให้แก่ผู้ปฏิบัติตามทั้งในชาติและในชาติหน้า ซึ่งมีความสอดคล้องกับ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธมมธโร) (2539) ที่ได้อธิบายถึงวิธีการว่า ขันติ สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ตติกาขันติ (ขันตอด) หมายถึง ความอดทน หักห้ามจิตใจไม่ให้ไหลไปตามกระแสแห่งอำนาจฝ่ายต่ำ ซึ่งมีความทะยานอยาก เพราะอำนาจของความโลภเป็นตัวยั่ว ล่อลวงจิตใจให้ตกลงไปสู่หลุมพรางแห่งความชั่ว อดทนต่อความโกรธ ในขณะที่เกิดอารมณ์ร้อนรุ่ม และอดทนต่อความหลง 2) อธิขันติหรือตปขันติ (ขันติทนหรือมั่นคง) หมายถึง ความอดทนต่อความตรากตรำในการทำงานทั่วไป เช่น ทนต่อความหิวกระหาย เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ความหนาว ความร้อน อดทนต่อความลำบากอันเกิดจากเวทนา คือ อาการเจ็บป่วย ความไม่สบายกาย เมื่อประสบกับสถานการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวยแก่ความสุขเหล่านี้ สามารถดำรงมั่นอยู่ในภาวะปกติได้เรียกว่า เป็นความอดทนมั่นคง ดุจดั่งแผ่นดินและ 3) อธิวาสนขันติ (ขันติยับยั้ง) หมายถึง รู้จักยับยั้งชั่งใจ ไม่ให้อดทน อดทนต่อพฤติกรรมล่วงเกินจากทางหรือคำกล่าวดูหมิ่นของบุคคลหลายระดับ เช่น ผู้ที่กล่าวลบหลู่ดูแคลนผู้ที่เสมอกันโดยแสดงกิริยาวาจาสบประมาทใช้คำพูดให้เกิดความเสียหายก็สามารถอดทน โดยไม่มีการโต้ตอบบุคคลเหล่านั้น เพื่อรักษามิตรภาพอันดีไว้

7. องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาแนวทางการใช้หลักธรรมาธรรม 4 เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนบ้านเชียงพัง ตำบลนาแกว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า มีการแก้ไขปัญหาโดยการข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดอดทนอดกลั้น แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา การรู้ทันตัวเอง การรู้ทันการเปลี่ยนแปลง ศาสนา ความคิด และช่วงอายุ แต่มีความต้องการความสุข ก็เลยต้องหาที่พึ่งแตกต่างกัน กลุ่มที่เข้าใจภาพการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันหลาย ๆ ด้าน เช่น การสร้างรายได้ เทคโนโลยี กระแสโลกาภิวัตน์โลกออนไลน์ต่าง ๆ ข่าวสาร และจะต้องมีสัจจะ ผู้อื่นให้ความเคารพเชื่อถือ เพราะเป็นผู้มีความจริงใจ รักษาคำพูด ไม่โลเลเพราะผู้ยึดมั่นในสัจจะย่อมสามารถจะปฏิบัติหน้าที่อย่างได้ผลทันเวลา และประสบความสำเร็จได้ มีทมะ ทำให้คนเราอยู่ร่วมกันกับคนอื่นในสังคมอย่างมีความสุข ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันโดยง่าย และรู้จักหลีกเลี่ยง

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 ภาครัฐ ชุมชน และวัดได้ร่วมมือเพื่อจัดกิจกรรม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในแต่ ละด้าน เพื่อที่จะเป็นการ พัฒนาด้านจิตใจ ที่จะเป็นการสร้างควมสามัคคีของประชาชนในสังคม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของหลายกลุ่ม ในการสร้างชุมชนที่แข็งแรง

8.1.2 องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ มีการส่งเสริมกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ เป็น การพัฒนาจิตใจ ทั้งของวัด โรงเรียน และชุมชน เพื่อที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการใช้ในเรื่องการบริหาร การโครงการให้เข้ากับชุมชนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีคุณภาพเพื่อพัฒนาชุมชนที่มีความ สามัคคี

8.1.3 มีกิจกรรมที่เป็นการรวมกลุ่มระหว่าง รัฐ ชุมชน วัด เพื่อการพัฒนาทักษะการ เรียนรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อที่จะเป็นการเรียนรู้ในสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนสู่การเพิ่มมูลค่าของสิ่งต่าง ๆ ให้เกิด ความมั่งคั่งของการดำเนินชีวิตรอบด้าน ประกอบด้าน ด้านเศรษฐกิจของชุมชนส่วนรวม และส่วน บุคคล คุณภาพฝีมือ แรงงาน คุณภาพของความคิดสร้างสรรค์ คุณภาพของจิตใจที่แข็งแกร่ง เป็นต้น เพื่อที่จะเป็นการพัฒนาคุณภาพของชีวิตในชุมชนให้สามารถพึ่งพาสิ่งที่ได้ หรือความสุขที่แท้จริงได้

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมาสน์ 4 มาสร้างเป็นหลักสูตร การเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างความเข้าใจในหลักธรรม ประเพณีของชุมชน สู่การศึกษาเพื่อ สร้างฐานการเรียนรู้แนวทางการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยหลักธรรมที่จะเป็นการช่วยเหลือส่งเสริมให้ การดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่นั้นมีความเข้าใจแต่ละข้อธรรมแบบง่าย รู้จักข้อดีแต่ละระดับ ของหลักธรรม เพื่อที่จะช่วยในการดำเนินชีวิตบนหลักธรรมาสน์ 4 ของแต่ละสาขาอาชีพเพื่อการ พัฒนาหน้าที่การงาน หน้าที่ทางสังคม หน้าที่ต่อครอบครัวบนความสุขที่ยั่งยืนได้อย่างเป็นรู้ธรรม เพราะจากการที่ได้ลงพื้นที่ภาคสนามนั้นประชาชนที่ขาดการเข้าใจในแต่ละเรื่องทีลงมือทำนั้นงานของ เขาย่อมไม่ประสบความสำเร็จ แต่ถ้าวันนี้มีการศึกษาเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจที่เป็นระบบโดยอาศัย ความเชื่อ และหลักธรรมที่มีรากฐานเดิมจะเป็นการสร้างความสุขของการทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบ ความสำเร็จได้ทุก ๆ เรื่อง

8.2.2 การใช้ประโยชน์และโทษของหลักธรรมาสน์ 4 นั้นในแต่ละข้อจะมีข้อดีเมื่อ ปฏิบัติตามและในอีกด้านก็จะได้รับผลเช่น ในเรื่องของ จาคะ ในด้านอานิสงส์ของการมีจาคะ 1) เป็น ผู้มีจิตเมตตา รู้จักการให้ การเสียสละ 2) ได้รับสิ่งตอบแทนจากผู้อื่นได้ง่าย 3) เป็นผู้ที่คนอื่นให้ความ เคารพ นับถือ 4) ปกครองบริวารได้ง่าย 5) คนรอบข้าง คนในครอบครัวมีความสุข และโทษของการ ขาดจาคะ 1) เป็นคนมีความตระหนี่ 2) ผู้อื่นดิฉินินทา 3) ไม่มีผู้คบหา 4) การงานหรืออาชีพไม่ เจริญก้าวหน้า 5) ไม่มีผู้ช่วยเหลือในยามตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น ในแต่ละข้อธรรมนั้นมีทั้งประโยชน์ และอีกด้านเสนอ เพื่อการเรียนรู้สู่การปฏิบัติที่ขึ้นอยู่กับการปลูกศรัทธาในตัวบุคคล

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.3.1 ควรศึกษาการสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางชุมชน เพื่อสร้างความสามัคคี ภายในชุมชน

8.3.2 ศึกษาปัจจัยที่สร้างความขัดแย้งในสังคมปัจจุบันพร้อมวิธีการจัดการปัญหาด้วยศาสตร์ร่วมสมัย

8.3.3 ความศึกษาการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันของประชาชนในชุมชน เพื่อที่จะเป็นการลดปัญหาความขัดแย้ง

8.3.4 ควรศึกษาบทบาทภาครัฐในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง เพื่อที่จะเป็นรูปแบบและมีการทดลองปรับปรุงให้มีแบบแผนที่สามารถใช้ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งในระดับต่าง ๆ ให้ดีที่สุด

8.3.5 ควรศึกษาการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อการจัดการปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชน ซึ่งจะเป็รูปแบบของการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างไรให้เกิดผลกับประชาชนในการจัดการปัญหา

9. เอกสารอ้างอิง

ประมวล รุจนเสรี. (2541). **นายอำเภอในฝัน**. กรุงเทพมหานคร : มติชน.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532). **เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาอภิสิทธิ์ อภิภูมเมธี (ไทยธานี). (2564). การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาล 4 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Modern Learning Development*. 6(1). 278-378.

พระสมชาย เตชปญโญ (เดชะ). (2560). การบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วีรวรรณ ธานี. (2548). **การบริหารความขัดแย้งในองค์กร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตท่าพระ.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมโร). (2539). **มงคลยอตชีวิตฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรม พะยาวชิรญาณวโรรส. (2535). **พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง.

10. คำขอบคุณ

งานวิจัย นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเอาใจใส่ในงานการให้คำปรึกษาและมีเมตตาของ พระมหาไพฑูริย์ สิริธมโม, ดร. ประธานที่ปรึกษา และ ผศ.ดร.สมเดช นามเกตุ อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำตรวจสอบแก้ข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ที่สุด ขอขอบคุณสถาบันภาษา บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตหนองคาย ที่ได้ช่วยแปลบทความภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความเมตตากรุณาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย